

РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ СИСТЕМИ ВЕТСАНЗАВОДІВ УКРАЇНИ

В. М. ПІДГОРНИЙ
„Київагропромпродуктивність ,”
Я. П. ГАМОТА
аспірант
НДІ „Украгропромпродуктивність”
І. А. КРАСНОЖЕНЮК,
аспірант
НДІ „Украгропромпродуктивність”

Досліджено діяльність ветсанзаводів у часовому аспекті.

Постановка проблеми. З появою людини на землі з'явилися й відходи її життєдіяльності. Власне життєдіяльність людини як особи та суспільства в цілому можна теоретично визначити вирішивши два фактори: втамувати голод, забезпечити тепло. Вирішивши ці два фактори, можна в подальшому розглядати багатовекторність життєдіяльності людини, її повсякденні проблеми від індивідуальних до суспільних, які взаємопов'язані й одна одну доповнюють чи породжують, скільки жити в суспільстві і бути поза вирішенням суспільних проблем неможливо. Вирішення проблеми: втамувати голод, забезпечити харчуванням нерозривно пов'язане з напрямом розвитку тваринницької галузі в країні та наступною переробкою тваринницької продукції.

Особливе місце в розвитку тваринництва належить відходам тваринного походження, які не можуть бути прямо використані для харчування людини. Це відходи від загибелі тварин та відходи від їх переробки. Успішне використання таких відходів у Європі розпочалося лише в кінці 50-х на початку 60-х років минулого століття. В Україні відходи тваринного походження стали спрямовувати на виробництво м'ясо-кісткового борошна і технічного жиру в 70-х роках минулого століття.

З цією метою в 1971 році з ініціативи Міністерства сільського господарства України розпочато проектування та подальше будівництво чотирьох ветеринарно-санітарних заводів у таких містах як: Дніпропетровськ, Маріуполь, Баришівцка Київської та Лозова Харківської областей. Всі наступні роки в Україні щорічно вводили в експлуатацію по 2-3 таких заводи.

У 1986р. в Україні працювало 37 ветеринарно-санітарних заводів, які в основному були орієнтовані на утилізацію загиблих тварин і птиці. На них було утилізовано 368 тис. тонн відходів тваринництва, при цьому вироблено 77 тис. тонн м'ясо-кісткового борошна. Разом із тим, в аналогічних цехах, що працювали при м'ясокомбінатах, утилізувалося 750 тис. тонн сировини тваринного походження, яка не могла бути використана для харчування людини, та вироблялося 140 тис. тонн м'ясо-кісткового борошна.

Слід зазначити що введення до раціону однієї тонни м'ясо-кісткового борошна при відгодівлі свиней та птиці, забезпечує можливість додатково отримувати до 0,7 тонни м'яса свинини в живій вазі або 15-ти тис. яєць. При цьому економиться 3,5 – 4 тонни концентрованих кормів. Все це слугує беззаперечним підтвердженням розвитку згаданої галузі в Україні.

Поряд із цим необхідно враховувати епідемічну, екологічну та протиепізоотичну роль ветеринарно-санітарних заводів з утилізації відходів тваринного походження та забезпечення екологічної, епізоотичної та епідемічної безпеки країни в цілому.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Державний підхід до підвищення ефективності виробництва, зниження енерговитратності, собівартості виробництва м'ясо-

кісткового борошна і своєчасна утилізація відходів тваринного походження - це основний механізм забезпечення епідемічної, екологічної та епізоотичної безпеки країни.

Проблема галузі поводження з відходами тваринного походження неодноразово висвітлювалася в наукових виданнях та фахових журналах такими авторами, як : П.П. Достаєвський, В.М. Недашківський, А.М. Біба, С.В.Василеко, В.М. Підгорний, В.Ю. Махнюк, В.Р. Данілов та ін.

Проте економічне питання розвитку галузі поводження з відходами тваринного походження глибоко не досліджувалося. Починаючи з 1986 року галузь практично не одержує необхідної державної підтримки. За цей період не оновлювалася законодавча база, відсутня реакція відповідних вищих державних органів на зміни і витрати в галузі, яка має важливе значення для вирушення продовольчої безпеки в Україні.

Мета статті – окреслити проблему, яка існує, дати економічну оцінку ситуації галузі поводження з відходами тваринного походження, висвітлити проблему з боку епідемічної, екологічної та епізоотичної безпеки країни і ті наслідки до яких може привести ситуація, що складається. Розглянути тенденції та шляхи відновлення галузі.

Виклад основного матеріалу. Під час реорганізації та кадрових змін в системі Міністерства аграрної політики та продовольства України Державному комітеті ветеринарної медицини ветеринарно-санітарні заводи були вилучені з переліку важливих галузей народного господарства, їх фінансування з 1996 по 2005 рік взагалі припинено. Залучення приватного капіталу в розвиток галузі поводження з відходами тваринного походження неможливе, оскільки заводи відносяться до підприємств із 100 % формою державної власності. Як наслідок, за цей період із 37 ветеринарно-санітарних заводів із різних причин було продано приватним структурами 13 підприємств жодне із них так і не відновило роботу, а 24, що залишилися мали вкрай зношене обладнання у половині підприємств його не можливо було використовувати для ведення технологічного процесу.

В Одеській області з трьох заводів не залишилося жодного. Заводи втратили Дніпропетровська, Луганська, Миколаївська, Херсонська, Чернігівська, Житомирська, Закарпатська області та АР Крим зрозуміло, якою загрозливою є ситуація в цих регіонах, адже відходи тваринного походження не зникли, вони десь складаються і серед цих відходів є отримані від тварин з гостроінфекційними та небезпечними хворобами, що може призвести до негативних наслідків. Разом із тим у Кіровоградській, Рівненській, Львівській і Тернопільській областях заводи не ліквідовані, але їх робота потребує суттєвого поліпшення.

За ініціативи Української господарської асоціації та директорів заводів перед Міністерством аграрної політики України було піднято питання про критичний стан галузі поводження з відходами тваринного походження та розроблена й прийнята Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної програми реконструкції та модернізації державних спеціалізованих ветеринарно-санітарних заводів на 2005-2010 роки», від 19.08.2004 № 109 на виконання якої було передбачено 97,5 мільйона гривень фінансування з державного бюджету.

Складністю у виконанні вищезазначеної програми було те, що фінансування здійснювалося за залишковим принципом і зазвичай у другій половині року (а роботи протягом всього року), ускладнювалося їх виконання через тендерні процедури, а наявні несприятливі чинники. Тут доречно відзначити, що на початку дії програми у 2005 році із 24 заводів виробничо-господарською діяльністю займалися тільки 11 підприємств, а 13 заводів у яких були великі борги, демонтоване обладнання, відсутній технологічний транспорт, призупинили свою діяльність.

Координацію роботи ветеринарно-санітарних заводів було покладено на Українську господарську асоціацію „Укрветсанзаводи”. Роботу практично потрібно було організувати заново. За показниками таблиці, об’єми виробництва вдалося за п’ять років подвоїти. А такі заводи, як Сквирський Київської, Тальнівський Черкаської областей у 2-3 рази збільшили об’єми утилізації сировини тваринного походження. На

підприємствах галузі була повністю ліквідовано фінансова заборгованість, значно здешевлений процес утилізації, покращилась якість готової продукції, налагоджено ринок збуту. Реалізаційна ціна хоч і не давала можливості мати великий прибуток, але забезпечувала беззбиткову господарську діяльність.

Таблиця

**Утилізація сировини тваринного походження ветсанзаводами України в
2006-2010 рр.**

Ветсанзагод	Рік				
	2006	2007	2008	2009	2010
1	2	3	4	5	6
Баришівський	5737,70	5357,50	4974,40	5051,70	5010,71
Маріупільський	0,00	389,00	1180,00	4548,00	7015,00
Костянтинівський	1949,40	1692,80	2533,00	2162,00	2244,70
Кіровоградський	1690,00	1300,04	2937,00	2730,00	4009,00
Костопільський	2770,00	3528,00	6089,00	7631,00	8246,00
Ковальський	2439,50	3639,40	4622,90	4616,00	3662,95
Калинівський	2005,50	1864,90	2014,00	4409,72	4220,95
Коломийський	4156,40	5692,40	5639,30	8042,30	9712,50
Куп'янський	7517,90	7640,00	7842,00	7849,00	10153,00
Лебединський	1999,40	2628,10	3440,00	3200,00	2421,10
Лозівський	1797,00	2157,00	2141,40	2436,00	2337,00
Жовківський	1401,00	1523,80	2080,80	2307,00	3430,00
Новотроїцький	1286,00	1097,80	678,98	837,21	698,00
Ніженський	0,00	405,00	943,00	1007,00	100,00
Новосанжарський	733,50	1168,90	1443,00	1554,80	1237,00
Роменський	0,00	372,00	1015,70	830,00	136,00
Сквирський	16723,40	18081,05	20617,93	27325,17	33622,93
Тернопільський	2712,40	4400,04	4130,00	5055,00	5315,00
Тальнівський	4586,60	8084,02	1006,50	15007,67	1560,35
Тулчинський	5277,10	6256,00	9286,00	10009,70	10040,00
Токмацький	2884,00	5005,00	5666,00	6194,00	5487,00
Хорольський	5709,70	5061,80	8626,10	9383,99	8417,80
Хмельницький	3692,00	7002,94	7030,00	7535,00	8353,80
Шепетівський	1795,00	5876,00	6354,80	6384,60	5416,00
Усього	77963,50	100223,49	121382,81	146106,81	156446,79

За цей період були прийнято Закон України від «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері поводження з відходами» від 21.01.2010 № 1825 – VI, яким чітко окреслено, що таке відходи тваринного походження, правила поводження з гостроінфекційними та умовно благополучними відходами, принципи збирання й транспортування відходів, визначена відповідальність виробника таких відходів та підприємств, що проводять їх утилізацію, впроваджено відповідна звітність.

Також розроблено й проведено відповідні погодження з усіма Міністерствами нової програми державної підтримки державних ветеринарно-санітарних заводів до 2020 року. Розроблено нові технологічні лінії з утилізації відходів, які виробляються в Україні і є значно дешевшими, технологічно економічними й такими, що дозволяє покращити якість м'ясо-кісткового борошна. Відновлення роботи ветеринарно-санітарних заводів - це нагальна необхідність, яка продиктована вимогами часу.

Переконливим підтвердженням потреби термінового відновлення повноцінної роботи мережі ветеринарно-санітарних заводів України є те, що за розрахунками Держкомстату в Україні за 2010 рік було вироблено 782,9 т відходів тваринного

походження, а перероблено (утилізовано) лише 156,4 т. Наявна решта створених заховоряється, що несе небезпеку виникнення епідемічних захворювань як людей, так і тварин.

Така ситуація виступає свідченням того, що діючі потужності заводів не можуть забезпечити утилізацію всього обсягу відходів, які виробляються протягом року. Крім того, враховуючи економічний аспект виробництва вітамінно-білкових добавок і значимість їх у кормовиробництві в перспективі ветсанзаводи можуть вести рентабельну господарську діяльність. У такому разі постає питання - з якою метою була ліквідована асоціація „Укрветсанзавод”, утримання якої становило 30 тисяч гривень на місяць та створено Державний концерн, утримання якого для заводів обходиться більше 300 тисяч гривень на місяць.

На даний час досить гострою залишається проблема керівних кадрів, відсутність професіональних працівників високого рівня негативно відбивається на загальному становищі. Відповідно і результативність роботи галузі поводження з відходами тваринного походження за останні роки знизилася до рівня 2006 року, тобто її занепад продовжується.

Через позбавлення права юридичної особи заводи не можуть самостійно реалізовувати готову продукцію. Як наслідок, утворилася заборгованість з виплати заробітної плати, яка постійно зростає.

Державний концерн не розраховувався за газ, спожитий ветсанзаводами ще у першому кварталі 2014р. Половина раніше діючих підприємств взагалі зупинила господарську діяльність. Така ситуація призвела до повного занепаду галузі і відсутності перспектив її розвитку.

Асоціацією «Укрветсанзавод» було розроблено проект розпорядження „Про схвалення Концепції Державної цільової програми будівництва та модернізації ветсанзаводів за участю держави та приватних інвесторів на 2011-2015рр”. Орієнтований обсяг фінансування становить 400 млн грн.. У них 125 млн грн. – це державні кошти, а 275 млн грн. - приватний капітал. За даний проект програми був узгоджений з усіма міністерствами та відомствами, переданий до Кабінету Міністрів України. Виконання завдань цієї програми повністю вирішували проблеми галузі поводження з відходами тваринного походження. Але проект досі винесено на розгляд Кабінету Міністрів України.

Висновки. На сьогодні галузь поводження з відходами тваринного походження все ще знаходиться в критичному стані і потребує термінових та дієвих заходів щодо її відродження.

Для докорінних змін у галузі поводження з відходами тваринного походження, забезпечення її стабільного розвитку, впровадження та енергоощадливих технологій, досягнення знезараження гостроінфекційних відходів тваринного походження та отримання при цьому якісного м'ясо-кісткового борошна або екологічного чистої енергії залежно від потреби суспільства необхідне прийняття відповідного програмного документа на державному рівні.

Список літератури:

1. Полініна В.Т. Побудова збалансованої промислової політики, питання структурування цілей, задач інструментів / В.Т. Полініна // Питання економіки . – 2012. – №4. – С. 28.
2. Боярко І.М. Ефективність фінансів державного сектору економіки в системі управління соціально-економічним розвитком України. Монографія / І.М Боярко Н.А. Дехтяр, О.В. Дейнека. – Суми: Університетська книга, 2012. – С. 84.
3. Митченко О.О. Оцінка рівня споживання і витрат населення на продукти харчування в Україні та світі / О.О Митченко., О.Е Нігаєва // Продуктивність агропромислового виробництва. – 2013. – №23. – С. 108-112.

4. Недосеков В.В. Анализ stanu та методів утилізації трупів тварин в Україні / В.В. Недосеков, В.В. Поліщук, І.М. Чура //Ветеринарна медицина України: науково-виробничий щомісячник Державного комітету ветеринарної медицини України. – 2011. – С. 39-42.

**Ретроспективний аналіз діяльності системи
ветсанзаводов України**

В.М. Подгорний
НИЦ “*Киевагропромпродуктивність*”
Я.П. Гамота
аспірант НІІІ „*Украгропромпродуктивність*”
І.А. Красноженюк
аспірант НІІІ „*Украгропромпродуктивність*”

Исследовано діяльність ветсанзаводов во временном аспекте.

Retrospective analysis activities system veterinary and sanitary plants Ukraine

V.M. Pidgorniy
The Kiev research center of productivity of agriculture
J.P. Gamota postgraduate
The Ukraine research center of productivity of agriculture
I.A. Krasnozgenuk postgraduate
The Ukraine research center of productivity of agriculture

Investigated the activity veterinary and sanitary plants Ukraine in terms of time.